

“QUTADG‘U BILIG” DAGI XALQ MAQOLLARINING TURK TILIGA LEKSIK TRANSFORMATSIYASI

Sobirov G‘ulomjon

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti
Turkshunoslik oliy maktabi tayanch doktoranti
Tel: +998 911444414

ANNOTATSIYA

Ushbu ilmiy maqola “Qutadg‘u bilig” asarida berilgan maqollarning turk tilidagi leksik transformatsiyasi o‘rganilgan. Asardagi leksik transformatsiya jarayoni, tilning rivojlanish jarayonini tushunishga yordam beradi. Bu jarayonni o‘rganish, tilshunoslarga tilning tarixiy rivojlanishini, leksik birliklarning o‘zgarishini va madaniy ta’sirlarni aniqlashda yordam beradi. Leksik transformatsiyalar tilni boyitadi va uning funksional imkoniyatlarini kengaytiradi.

Kalit so‘zlar: Til, doston, maqol, ona, leksik transformatsiya, o‘xshashlik, metafora, obraz, uy, avlod, ajdod, xarakter.

АННОТАЦИЯ

В данной научной статье исследуется лексическая трансформация пословиц в произведении «Кутадгу Билиг» на турецком языке. Процесс лексической трансформации в произведении помогает понять процесс развития языка. Изучение этого процесса помогает лингвистам определить историческое развитие языка, изменения лексических единиц и культурные влияния. Лексические трансформации обогащают язык и расширяют его функциональные возможности.

Ключевые слова: Язык, эпос, пословица, мать, лексическая трансформация, аналогия, метафора, образ, дом, поколение, предок, персонаж.

ABSTRACT

This scientific article studies the lexical transformation of proverbs in the work "Kutadgu Bilig" in Turkish. The process of lexical transformation in the work helps to understand the process of language development. Studying this process helps linguists to determine the historical development of the language, the changes in lexical units, and cultural influences. Lexical transformations enrich the language and expand its functional capabilities.

Keywords: Language, epic, proverb, mother, lexical transformation, analogy, metaphor, image, home, generation, ancestor, character.

KIRISH

Yusuf Xos Hojibning “Qutadg‘u bilig” asari turkiy xalqlar adabiyoti tarixida yaratilgan benazir dostonlardan biridir. XI asrda yaratilgan bu asarning badiiy qimmat shu darajada balandki, uni o‘lchaydigan mezonlarning o‘zi yaratilgan emas. Deyarli o‘n asrdan buyon avlodlardan-avlodlarga o‘tib kelayotgan, shu jarayonda o‘z obro‘ va e‘tiborini zarracha bo‘lsin kamaytirmay saqlab kelayotgan bu asarning siru sinoatini ochib berish, undagi badiiylik tamoyillarini, bu tamoyillarga xos bo‘lgan asosiy belgilarni ko‘rsatish faqat XI asr adabiyoti uchungina emas, balki adabiyotimiz taraqqiyotining keyingi bosqichlari uchun ham alohida nazariy qimmatga ega.

O‘zbek va turk tillarining kelib chiqishi bir ildizga borib taqalishiga qaramasdan o‘xshatishli qurilmalardan foydalanishida o‘zaro o‘xshash va farqli tomonlarining borligi har ikki til egalarining yashash tarzi, dunyoqarashi, istiqomat hududi turlicha ekanligi bilan izohlanadi.¹

Madsad va vazifa: Mazkur maqolada asarda berilgan maqollarning turk va o‘zbek tillaridagi leksik transformatsiyasi, leksik-semantik xususiyatlari va ularning nazariy asoslarini tahlil qilish vazifasi qo‘yilgan.

Usullar: Maqola mavzusini yoritishda tavsiflash, tasniflash, qiyoslash, lingvomadaniy tahlil usullaridan foydalanildi.

Natijalar va mulohaza: Til birliklari ichida so‘z alohida o‘rin egallaydi. Leksik transformatsiya — bu tilning leksik birliklarini boshqa tilning ekvivalentlari bilan almashtirish jarayonini bildiradi. Yuqorida keltirilgan maqollarning har biri o‘zbek va turk tillarida bir-biriga o‘xshash leksik ma’nolarni beradi, ammo leksik birliklarning o‘zgarishlari o‘sha tilning o‘ziga xos uslubi va grammatik xususiyatlariga asoslanadi. Uning bu xususiyati, ayniqsa, grammatik jihatdan qaralganda ko‘rinadi. Tilning eng kichik ma’noli birligi hisoblangan morfema oraliqida so‘zning ma’noli qismlari: o‘zak, suffiks va hokazolar qaralsa, mustaqil so‘z shaklidagi gaplar (masalan, nominativ gaplar: Qish, Sovuq, Qorong‘i kabi) sintaktik jihatdan alohida gap turlari sifatida izohlanadi. Bu esa so‘zning grammatik (morfologik va sintaktik) xususiyatlarini ko‘rsata olsa ham, uning ta’rifida morfema yoki gapga asoslanish mumkin emasligini ko‘rsatadi. Chunki so‘z strukturasi semantik jihatdan ma’noli qismlarga bo‘linish xususiyatiga egadir. To‘g‘ri, bir morfemadan tashkil topgan so‘zlar boshqa qismlarga bo‘linmaydi. Masalan, u, tosh, bosh, yo‘l kabi. Leksik transformatsiya — bu tilshunoslikda so‘zning ma’nosi, shakli yoki tuzilishini o‘zgartirish jarayoni. Bu jarayon orqali so‘zlar yangi ma’no yoki funktsiyaga ega bo‘lishi mumkin. Leksik transformatsiyalar tilning o‘zgaruvchan tabiati va so‘z

¹ Salimova Z. <https://oriens.uz/media/journalarticles/30> -B.192

boyiligini kengaytirishda muhim rol o'ynaydi.²

“Qutadg‘u bilig” asaridagi xalq maqollarining turk va o‘zbek tillaridagi leksik transformatsiyasi, tilshunoslik va madaniyatshunoslik nuqtai nazaridan katta ahamiyatga ega. Bu jarayon tilning rivojlanishi, madaniy merosning saqlanishi va milliy o‘zlikni anglashda muhim rol o‘ynaydi.

1. Tarixiy til o‘zgarishlarini aks ettiradi

“Qutadg‘u bilig” asarida qo‘llangan leksik birliklar, o‘zbek tilining tarixiy rivojlanishini o‘rganishda muhim manba hisoblanadi. Masalan, asarda ishlatilgan turkiy so‘zlarning 84 foizi hozirgi o‘zbek tiliga o‘zlashgan bo‘lib, bu tilning tarixiy qatlamlarini aks ettiradi.

2. Madaniy va dunyoqarash o‘zgarishlarini ifodalaydi

Asardagi maqollar va aforizmlar, o‘zbek xalqining dunyoqarashi, axloqiy qadriyatlari va ijtimoiy hayotini aks ettiradi. Bu maqollarni turk tiliga tarjima qilishda leksik transformatsiya jarayoni, til va madaniyat o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni ko‘rsatadi. Masalan, turk va o‘zbek maqollarining lingvokulturologik xususiyatlari o‘rganilganda, ularning umumiy va farqli jihatlari aniqlangan.

3. Til va madaniyatning o‘zaro aloqasini ko‘rsatadi

Maqollar va matallar, til va madaniyatning o‘zaro aloqasini ko‘rsatadi. “Qutadg‘u bilig” asaridagi leksik birliklar, o‘zbek xalqining til va madaniyatini, diniy tasavvur va turmush tajribalarini aks ettiradi

4. Tilning rivojlanish jarayonini tushunishga yordam beradi

Asardagi leksik transformatsiya jarayoni, tilning rivojlanish jarayonini tushunishga yordam beradi. Bu jarayonni o‘rganish, tilshunoslarga tilning tarixiy rivojlanishini, leksik birliklarning o‘zgarishini va madaniy ta’sirlarni aniqlashda yordam beradi.

Leksik transformatsiyalar tilni boyitadi va uning funksional imkoniyatlarini kengaytiradi.

1. Grammatika va sintaksisdagi o‘zgarishlar:

○ Turk tilidagi ba’zi grammatik strukturalar o‘zbek tilida o‘zgarishga uchraydi. Masalan, turk tilidagi fe’l qo‘llanishidagi affikslar o‘zbek tilida boshqacha shakl va qo‘llanishlarda bo‘lishi mumkin, bu esa fonetik transformatsiyaning yana bir jihatini tashkil etadi.

2. Leksik farqlar:

○ Ba’zi so‘zlar o‘zbek tilida turk tiliga qaraganda boshqacha ishlatilishi mumkin. Misol uchun, turk tilida "kutadgu" (kutubxona) so‘zi o‘zbek tilida "kutubxona" yoki "bilim" shaklida ishlatiladi.

² Abduazizov A. Tilshunoslik nazariyasiga kirish. Darslik. Toshkent-2010.S-61

Maqollarda ishlatilgan ba'zi so'zlar, o'zbek tilidagi ma'nolarni yanada aniqroq ifodalash uchun moslashgan bo'lishi mumkin.

“Qutadg‘u bilig” asarida keltirilgan xalq maqollarining turk va o'zbek tillaridagi leksik transformatsiyasi tilda yuz beradigan o'zgarishlarning leksik jihatdan ifodalanishini anglatadi. Bu jarayon turkiy tillar orasidagi leksik moslashuv va o'zaro talqinlarni o'z ichiga oladi, chunki har bir til o'ziga xos leksik birliklarga ega va ayni so'zlarning tarjimasi, mazmuni, va shakli o'zgarishi mumkin.

1. So'zlarning semantik o'zgarishi:

• Semantika (so'zning ma'nosi) leksik transformatsiyaning muhim jihatlaridan biridir. Biroq, ba'zi so'zlar turk tilidan o'zbek tiliga o'zgacha ma'no va shaklda o'tadi. Bu turk va o'zbek tillaridagi xalq maqollarining semantik (ma'no) ko'rinishida aks etadi.

Masalan:

"Ukuş körki til ol bu til körki söz,

Kişi körki yüz ol bu yüz körki köz."

Leksik transformatsiyasi — o'zbek tilida quyidagicha:

Qadimgi so'z	Zamonaviy o'zbekcha so'z	Izoh
ukuş	aql, fahm	“ukuş” — qadimiy “aql” so'zining arxaik shakli
körki	ziynati, go'zalligi	“ko'rk” — “ziynat” ma'nosida ishlatilgan
til	til	saqlanib qolgan
söz	so'z	o'zgarmagan
kişi	inson, odam	“kişi” hozir “inson/odam” bilan almashgan
yüz	yuz	o'zgarmagan
köz	ko'z	fonetik /k/ → /k'/ o'zgarishi bilan

Zamonaviy o'zbekcha mazmuni quyidagicha:

“Aqlning ziynati — til, tilning ziynati — so'z;

Insonning ziynati — yuz, yuzning ziynati — ko'z.”

Leksik transformatsiyasi — Zamonaviy turk tilida:

Qadimgi so'z	Zamonaviy turkcha so'z	Izoh
ukuş	akıl	leksik sinonim, fonetik o'zgarish bilan
körki	güzelliği	zamonaviy leksik ifoda
til	dil	/t/ → /d/ fonetik transformatsiya

Qadimgi soʻz	Zamonaviy turkcha soʻz	Izoh
söz	söz	oʻzgarmagan
kişi	insan	sinonimik zamonaviy soʻz
yüz	yüz	oʻzgarmagan
köz	göz	fonetik oʻzgarish: /k/ → /g/

Zamonaviy turkcha mazmun:

“Aqlın güzelliği dildir, dilin güzelliği sözdür;
İnsanın güzelliği yüzdür, yüzün güzelliği gözdür.”

"Biligsiz karagu turur belgülüg, Ay közsüz karagu bilig al ülüg."

Leksik transformatsiyasi — oʻzbek tilida:

Qadimgi soʻz	Zamonaviy oʻzbekcha soʻz	Izoh
biligsiz	bilimsiz	“bilim” = “bilig”, -siz saqlangan
karagu	qorongʻi	“qaragu/karagu” = qorongʻulik
turur	turadi, qoladi	feʼl zamon oʻzgarishi bilan
belgülüg	belgilangan, aniqlangan	“belgü” = belgi, -lüg → -li/langan
ay	oy	oʻzgarmagan
közsüz	koʻzsiz	fonetik /k/ → /kʼ/ moslashgan
bilig	bilim	oʻzgarmagan ildiz
al	nur, yorugʻlik	semantik (lugʻaviy) almashuv
ülüg	nurli, porloq	sinonimik zamonaviy atama bilan

Zamonaviy oʻzbekcha mazmun:

“Bilimsiz odam qorongʻilikda turadi,

Oy koʻzsiz boʻlsa — qorongʻida bilim nurdur.”

Leksik transformatsiyasi — Zamonaviy turk tilida:

Qadimgi soʻz	Zamonaviy turkcha soʻz	Izoh
biligsiz	bilgisiz	zamonaviy lugʻaviy mos
karagu	karanlık	sinonimik zamonaviy shakl
turur	durur, kalır	zamonaviy feʼl
belgülüg	belirli	/belgü/ → belir, -lüg → -li
ay	ay	oʻzgarmagan

Qadimgi soʻz	Zamonaviy turkcha soʻz	Izoh
közsüz	gözsüz	fonetik /k/ → /g/
bilig	bilgi	ildiz saqlangan
al ülüg	ışık, aydınlık	semantik ifodaviy almashuv

Zamonaviy turkcha mazmun:

“Bilgisiz kişi karanlıkta durur, Gözü olmayan ay gibi — karanlıkta bilgi ışıktır.”³

Misol:

• Turkcha maqol: "İğneyi kendine batırma, çuvaldızı başkasına batırma."
Oʻzbekcha tarjima: "Oʻzingga iğna kirmasa, boshqalarga qalam kirmasin."

Bu maqolda "ignaning oʻzi" va "qalamning oʻzi" oʻrtasidagi leksik farq, aslida turk tilidagi "iğne" soʻzi oʻzbek tilidagi "qalam" soʻziga mos keladi. Maʼnoda ham ijobiy oʻzgarishlar bor: "İğne" - kichik va oʻtkir narsa boʻlsa, oʻzbek tilida "qalam" - yozish vositasi sifatida ishlatiladi.

2. Sinonimlar va antonimlar:

• Har bir tilning oʻziga xos sinonimlari va antonimlari mavjud. Oʻzbek tilidagi baʼzi soʻzlar turk tilidagi soʻzlarning sinonimi sifatida ishlatiladi va ularning fonetik yoki grammatik xususiyatlari boshqacha boʻlishi mumkin. Maqolning mazmuni asosan bir xil boʻlsa-da, ishlatilgan leksik birliklar har bir tilga xos boʻladi.

• Turkcha maqol: "Az kazanan, az kaybeder." Oʻzbekcha tarjima: "Kam yutgan, kam zarar koʻradi."

Bu maqolda turkcha "kazanan" (yutgan) soʻzi oʻzbek tilidagi "yutgan" soʻzi bilan ifodalanadi. "Kaybeder" (zarar koʻradi) esa "zarar" soʻzi bilan oʻzbek tilida ifodalanadi. Bu leksik transformatsiyada sinonimlar ishlatilgan.

3. Leksik moslashuv:

• Oʻzbek tilida turkcha soʻzlarning leksik moslashuvi amalga oshadi. Bunda turk tilidagi baʼzi soʻzlar oʻzbek tilida oʻzgartirilgan yoki biror boshqa soʻz bilan almashtirilgan boʻlishi mumkin. Misol uchun, "kutadgʻu" (bilim, maʼrifat) soʻzi turk tilida ishlatilganda, oʻzbek tilida bu soʻzning oʻzi "kutubxona" yoki "bilim" shaklida ishlatiladi.

• Turkcha maqol: "Bilgini artıran, akıl kazandırır."
Oʻzbekcha tarjima: "Bilimni oshirgan, aqlni oshiradi."

Bu maqolda "bilgini artıran" (bilimni oshirgan) va "akıl kazandırır" (aqlni oshiradi) soʻzlari oʻzbek tilida oʻzgartirilgan leksik birliklar bilan koʻrsatilgan.

³ Tekin, T. (2001). Eski Türkçe. İstanbul: Simurg Yayınları

4. O'zbekcha va turkcha o'zgarishlar:

- Turkcha so'zlarning o'zbek tilida keng qo'llanilishi: Ba'zi so'zlar turk tilidan to'g'ridan-to'g'ri o'zbek tiliga kirib kelgan va ular o'zbek tilida ishlatiladi. Bu so'zlar asosan xalq maqollarida qo'llanilib, o'zgarishsiz qoladi.

Misol:

- Turkcha maqol: "Göz var nizam var." O'zbekcha tarjima: "Ko'z bor, nizam bor."

Bu maqolda "göz" (ko'z) so'zi, "nizam" (tartib) so'zi o'zbek tilida o'zgarishsiz ishlatilgan. Bu turkcha so'zlarning o'zbek tiliga kirib kelganligini ko'rsatadi.

5. Matnning pragmatik o'zgarishi:

- "Qutadg'u bilig"da keltirilgan maqollarning pragmatik (maqsadli) o'zgarishi ham leksik transformatsiya jarayonining bir qismidir. Ma'lumot yoki hikmatni taqdim etish shakli va usuli, tilning o'ziga xos me'yorlariga moslashtiriladi. O'zbek tili pragmatikasi o'ziga xos ko'proq ifodali va og'zaki shaklga egadir, bu esa maqollarning mazmunini yanada ta'sirli va aniq qilishga yordam beradi.

So'z butun birlik sifatida so'z birikmalaridan farq qiladi. So'z zanjirsimon ulanib ketgan qismlar — o'zak, suffiks va hokazolardan tashkil topadi. So'z birikmalari esa ayrim komponentlardan tashkil topib, umumiy ma'noga ega bo'lgan, ya'ni leksik va grammatik jihatdan shakllangan birliklardir. Masalan, kinoga bormoq, dars tayyorlash, kitob o'qish, yoshlar klubi kabi. So'z birikmalarining biror komponentini almashtirish mumkin (Qiyoslang: kinoga/ teatr/ o'qishga/ magazinga/ bormoq kabi). Qo'shma so'zlar ba'zan tuzilishi jihatdan so'z 62 www.ziyouz.com kutubxonasi birikmalariga o'xshasa ham, ular yaxlit ma'nosi bilan ajralib turadi: temir yo'l, gultojxo'roz, chinni gul, qo'lyozma kabi. Ba'zan so'zga fonetik jihatdan bir urg'u ostiga birlashgan bir qancha tovushlarning birikmasi deb ta'rif beriladi. Bu tamoman noto'g'ridir. Chunki ba'zi ko'p morfemali uzun so'zlar va qo'shma so'zlar bir necha urg'uga ega bo'lishi mumkin.

Leksik transformatsiya — bu bir tilning leksik birliklarini (so'zlar, ifodalar) boshqa tildagi ekvivalentlari bilan almashtirish jarayonidir.

Leksik transformatsiya:

- So'zlarning o'zgartirilishi: Leksik transformatsiya o'zbek va turk tillaridagi ma'nolar va so'zlarning o'zgarishini ko'rsatadi. Ba'zi so'zlar ikki tilda bir xil bo'lsa, ba'zi so'zlar o'zgartirilgan yoki sinonim shakllarda ishlatiladi. Masalan, o'zbek tilidagi "kalla" (bosh, miya) so'zi turk tilida "baş" (bosh) deb ishlatilishi mumkin. Bu leksik o'zgarishlar tilning madaniyati, tarixiy rivojlanishi va o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqadi.

- Madaniy o'zgarishlar: Leksik transformatsiya tilning madaniyat va urf-odatlar

bilan qanday bog'liq ekanligini ko'rsatadi. Ba'zi iboralar yoki so'zlar bir tilda ishlatilsa, boshqasida ularning sinonimlari yoki boshqa ifodalari mavjud bo'lishi mumkin. Misol uchun, o'zbek tilida "kitob ko'rmagan kalla" va turk tilida "kitap okumayan kafa" o'xshash ma'noga ega, lekin so'zlar o'ziga xos tarzda ishlatilgan.

• So'z boyligi va tilning rivojlanishi: Leksik transformatsiya, ikki til o'rtasidagi so'z boyligi va tilning rivojlanish darajasini ham ko'rsatadi. Masalan, o'zbek tilida "kitob ko'rmagan kalla" iborasi ko'proq xalqona va an'anaviy bo'lishi mumkin, turk tilida esa "kitap okumayan kafa" ko'proq zamonaviy yoki rasmiy shaklda ishlatilishi mumkin.

XULOSA

Turk va o'zbek tillaridagi maqollarni leksik transformatsiyalash jarayonida har ikki til o'rtasida ba'zi o'zgarishlar kuzatiladi. Bu o'zgarishlar asosan so'zlarning sintaktik va fonetik shakllaridan kelib chiqadi. Ma'no jihatidan esa, leksik transformatsiya orqali har ikkala tilning ma'nosi saqlanadi. Biroq, tilning o'ziga xos leksik qurilishlari va so'z boyligi turk va o'zbek tillarida ba'zi farqlarni keltirib chiqaradi, bu esa leksik transformatsiyalashda muhim o'zgarishlarga olib keladi. Shunday qilib, leksik transformatsiya orqali nafaqat so'zlarning grammatik shakllari o'zgaradi, balki ularning tasviriy va ma'naviy ahamiyati ham moslashtiriladi.

"Qutadg'u bilig" asarida qo'llangan leksik birliklar, o'zbek tilining tarixiy rivojlanishini o'rganishda muhim manba hisoblanadi. Masalan, asarda ishlatilgan turkiy so'zlarning 84 foizi hozirgi o'zbek tiliga o'zlashgan bo'lib, bu tilning tarixiy qatlamlarini aks ettiradi.⁴

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. AKSOY, Ömer Asım(1995), Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, İnkılâp Yayınları, Ank..
2. ARSAL, S. Maksudi(1947), Türk Tarihi ve Hukuk, İ.Ü. Yayınları, İstanbul.
3. BAĞDATLI, Özlem(2007), Kutadgu Bilig'de Devlet ve Adalet İlişkisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
2. 4.BOLAY, Süleyman Hayri(1997), Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ankara.
3. BOZKAPLAN Şerif Ali (2007), Kutadgu Bilig'deki Hayvan Adları Üzerine Bir İnceleme, Turkish Studies, 2(4), 1110-1118.
4. DİLÂÇAR, Agop (1995), Kutadgu Bilig İncelemesi, TDK Yayınları, Ankara. (2003), Kutadgu Bilig İncelemesi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

⁴ Sobirov G'. "Qutadg'u bilig" asarining turk tilida o'rganilishi. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences (E)ISSN:2181-1784 www.oriens.uz SJIF 2023.6.131

5. DİLMAÇ, Bülent (2002), İnsanca Değerler Eğitimi, Nobel Yayınları, Ankara.
6. EKER, Süer (2006), Kutadgu Bilig’de Türkçe İslami Terimlerin Kaynakları Üzerine, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı, bilig,38, 103-122.
7. ERSOYLU, Halil (1981) Kutadgu Bilig’de Kur’an-ı Kerim Âyetlerinden İlhamlar, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 15, 17-41.
8. EYÜBOĞLU, E. Kemal (1973), Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler, İst.
9. KARA, Mehmet (1990) Bir Başka Açıdan Kutadgu, Bilig, 23-24;71-81
10. KİTTAY, Eva Feder (1987), Metaphor Its Cognitive Force and Linguistic Structure, Oxford: Clarendon Press.
11. OCAK, G., GÜNDÜZ, M. (2006), Eğitim Fakültesini Yeni Kazanan Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Giriş Dersini Almadan Önce ve Aldıktan Sonra Öğretmenlik Mesleği Hakkındaki Metaforlarının Karşılaştırılması, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (2), 293-309.
12. OĞUZ, A.(2005), Öğretmen Eğitim Programlarında Metaphor Kullanma, Ed.: H. Kıran, XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Kitabı, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli, 582-588.
13. ÖZTÜRK Faruk (2005), Kutadgu Bilig’de Bitki Adları, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, VI(I), 201-208.
14. PALA, İskender (2007), İki Dirhem Bir Çekirdek, Kapı Yayınları, İstanbul.
15. Abduazizov A. Tilshunoslik nazariyasiga kirish. Darslik. Toshkent-2010.S-61
16. Salimova Z. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences/ September 2024.

Internet saytlar:

1. www.wikipedia.org
2. <https://blog.ciceksepeti.com/kiz-bebekler-icin-cicek-isimleri/>
3. <https://m.sabah.com.tr>
4. <https://lotusmagus.com>